

LIBRIS

We know
books

ION
DRUȚĂ

Biserica Albă

ROMAN

Ediția a VIII-a

CARTIER POPULAR

Capitolul I	Nimic sfânt	7
Capitolul II	Ora îmblânzirii cugetului	29
Capitolul III	Neprihănirea	59
Capitolul IV	Fructul oprit	85
Capitolul V	Steaua de la Bethlehem	115
Capitolul VI	Ipohondria	151
Capitolul VII	Balul puterii	175
Capitolul VIII	Poamele pământului	217
Capitolul IX	Făurirea imposibilului	247
Capitolul X	Miluirea	265
Capitolul XI	Înfrângerea	279
Capitolul XII	Adio	311
Capitolul XIII	Urcarea întru vrednicie	333
Capitolul XIV	Botezul necredincioșilor	369
Capitolul XV	Ultima danie	403
Capitolul XVI	Alb-albastru	439

Capitolul I

Nimic sfânt

*Imperiul presupune
semințe de groază în matcă,
cu vecini ținuți la distanță.*

Ekaterina cea Mare

*Fă să răsară peste noi
lumina feței Tale, Doamne...*

Psalzii, 4,6

La un miez de noapte, o ceată de călărași a căzut, în plină goană, peste vechea capitală a Moldovei. Era toamnă târzie, orașul picura, acoperit de-o umezeală rece, mărunță, chinuitoare, așa-zisa ploaie ciobănească. Uitat de Dumnezeu la răscrucea tuturor necazurilor, dulce, târgul Ieșilor, cum venea toamna, se stingea cu totul sub acoperișurile răzmuiate, în care nu mai contenea să bată ploaia.

Călărașii despică noaptea în două, târgul în două. Molcomă vită, molcom om. Uzi learcă, împroșcați cu glod, încât nu se mai vede nici față de om, nici coadă de cal. Retezând Piața Palatului, veneticii dau într-o ulicioară ce coboară la vale. Înainte de a fi ajuns la pod, sar peste un șanț cu apă și dispar cu cai cu tot.

Reședința capugiului, reprezentantul oficial al sultanului pe lângă domnitorul Moldovei, fiind și ea plouată împreună cu celelalte case, dormea dusă și nici să-i fi păsat de musafiri.

Totuși, când călărașii coborau în goană, o mână le-a deschis poarta, repezind-o înapoi îndată ce au intrat. Peste un sfert de oră poarta a mai clănțănit o dată, vărsând oaspeții în stradă, și aceștia, luând-o din loc la trap, au dispărut în păduricea din preajma Socolei, unde-și avea cazarma detașamentul ienicerilor de gardă.

Și iară se lasă peste oraș tihnită moleșeală a nesfârșitelor nopți de toamnă. Și iară o bură de ploaie băjbâie prin întuneric. Trece peste răscruci, peste băltoace, lăsând să crească bulbuci în urma ei; mai contenește puțin, pare că se domolește cu totul și, când colo, iară o pornește de la casă la casă, bocănind pe la uși, pe la ferestre. Această monotonie din pragul iernii ține într-o toropeală dulce sufletul omului, și nu că o mână de călărași, un puhoi de oaste de-ar fi umplut capitala, te miri de s-ar fi găsit un singur creștin care să coboare de pe cuptor, să dea la o parte perdeaua, pentru a se întreba – da' ce-i acolo afară, mări?!

Dar hai să nu mai stăruim atâta asupra metehnelor noastre, pentru că totuși s-a găsit în lumea ceea de demult o fereastră care a ținut cu tot dinadinsul să vegheze. Micuță, modestă, două bețe puse în cruce, patru ochiuri, dar, așa simplă cum era, făcea de strajă, și de după faldurile acelei perdeluțe o pereche de ochi cerneau cu grijă negura nopții.

— Vaaa!

Renumita toamnă moldovenească, acel veșnic moloșag care nu e nici toamnă, nici iarnă, îi aducea domnului Zarzarean un car de junghiuri în șale, căci suferea, sărmanul, de podagră. Atâta viață mai avea cât de la un junghi până la altul, dar, fiindcă junghiurile îl năpădeau mai ales noaptea, domnul Zarzarean, pentru a nu fi luat prin surprindere, prefera să nu se culce. I se puneau de cu sară un jilț împletit din salcie lângă fereastră, i se așternea în așa fel ca să-i fie moale și cald, după care îl întronau pentru o lungă noapte de toamnă. Înfundat în șaluri și cojoace, stătea bătrânul armean ore întregi cu bărbia în pervaz, pascănd umbrele nopții.

Sosirea călărășilor i s-a părut la început o întâmplare hazlie. O fi ieșit, harambașii, la drumul mare să jefuiască, dar nu le-a mers și amu fug sub aripa cloștii. Pătăraniile cu umor și voie bună au fost dintotdeauna prețuite în capitala Moldovei drept dovada unei sănătăți spirituale, și domnul Zarzarean s-a înviorat. Era pe cale de-a pune mâna pe-o frumoasă istorioară, ce-ar fi putut să-i încălzească oaspeții în una din lungile nopți de iarnă.

Mai trece însă o vreme și bănuielile, acest blestem al oamenilor pățiți, încep a destrăma comicul acelei pătărării, tot întorcând-o când pe față, când pe dos, până se ajunge la o mare îngrijorare. Adevărul era că turcii nici nu făceau, nici nu primeau vizite la o oră atât de târzie.

Lăsa de gândit și faptul că ceata de călărăși a intrat în curte fără vorbă lungă, cum se obișnuia la poarta reprezentanței. Mare lucru de n-ar fi fost ei acolo așteptați. Odată însă ce erau așteptați, pentru ce nu se luminează înalta casă de piatră? Nici zare de lumină pe sub obloane, peste obloane, printre scândurile celor obloane mari și grele...

Amu, lăsăm graba, goana cea nebună, pentru că ceata de călărăși nu atât a intrat, cât s-a înfipt în căscătura porții, și-napoi nu că să iasă ca lumea, ci a țâșnit, de parcă i se dăduse foc. Turcului nu-i place să se grăbească, iar atunci când se grăbește, să știi că nu e a bine. Ceva urât, ceva păgân ascundea în poalele sale acea noapte rece și ploioasă. Ce putea fi la mijloc? Au nu cumva graba turcilor ține să ascundă câți călărăși au intrat și câți au ieșit de-acolo?

Peste oraș cerne ploaia, picură domol streșinile, un bătrân armean șade în jilț lângă fereastră, rugându-se în sine sa, iar Providența din toate aceste fire răzlețe urzește și țese ceea ce cu vremea se va numi *Istorie*. Căci, dacă e să stăm strâmb și să judecăm drept, trecerea călărășilor pe la o bucată de noapte prin capitala țării s-ar fi topit cu totul în negura vremilor, de n-ar fi fost toamna atât de ploioasă, junghiurile domnului Zarzarean atât de cumplite și ochiul lui atât de ager.

Pus la mare încurcătură, târgovețul șade în dosul perdeleței cu un volumaș de rugăciuni în poală. Ogoindu-și suferința, traduce din șoaptă în șoaptă rimele lui Narekați, un mare poet-călugăr, stihurile căruia, se zice, ajută în ceasul greu al suferințelor. Iată însă că molitvele marelui Narekați trec pe lângă suferințele domnului Zarzarean, cum ar trece un vânt uscat prin pustiu, deoarece sufletul lui tulburat uită de viclenia junghiurilor și se îndreaptă întru cu totul altă parte.

Casa unde-și avea domnul Zarzarean negustoria era așezată pe-o temelie-naltă de piatră. Întâmplarea a vrut ca din ferestrele acelei case să se vadă de minune reprezentanța osmanilor cu ogradă și cu tot ce mai era acolo în gospodăria lor. Născut și crescut la Constantinopol, domnul Zarzarean, deși nu-i prea vedea cu ochi buni pe turci, le cunoștea limba, năravul și-i făcea plăcere să-și urmărească de după perdea vecinii. Îi cunoștea la umblet, cunoștea slăbiciunile, viciile fiecăruia și, urmărindu-le pe toate, căuta să ghicească ce s-o mai fi pus acolo la cale?

Oaspeții de la miezul nopții l-au cam lăsat pe gânduri. Oamenii de treabă, la o asemenea oră târzie, nu urcă pe cal. Unde se duceau? De unde veneau? Le-o fi mers, nu le-o fi mers? Dacă au avut noroc în noaptea cea, de ce păreau sfâdiți între ei – și oamenii, și caii? Ce s-o fi pus acolo la cale? Și apoi, stai, domnule, – câți erau? I s-a năzărit că au intrat cinci, pentru ca să iasă numai patru. După ce a frământat în fel și chip întâmplarea, această năzărire a început a i se transforma în convingere, iar spre ziuă domnul Zarzarean era gata să jure cu mâna pe sfânta carte a marelui Narekați că unul din călărași a rămas la reprezentanță.

„Cine-o fi fost cel de-al cincilea drumeț și ce-o fi căutat el pe-aici?” se tot întreba vânzătorul de țesături și stofe rare. Era limpede că turcii, folosindu-se de-o vreme urâtă cum nu se mai poate, au mai strecurat un ticălos în cetatea de scaun a Moldovei. Dar pe cine anume l-a trimis sultanul și cu ce scop – iată o ghicitoare vrednică de o luminată minte de armean.

„O s-o dezlegăm noi și pe asta”, și-a zis domnul Zarzarean oarecum arțăgos, cuibărindu-se în jilț. Se trece noaptea, cântă cocoșii, bat câinii. Ulicioara ba se umple cu lume, ba iar e pustie. Din noapte se face ziuă, din zi se face iară noapte. Lăsând marfa și cumpărătorii pe sama ginerelui, domnul Zarzarean stă la pândă, tăinuindu-și până și suflarea. Abia în cea de-a treia zi, pe la o amiază, plesnindu-se cu palma peste frunte, a rostit în gura mare:

— Maica Domnului, nimic sfânt!

Printre slujnicii ce se tot porăiau în curtea reprezentanței, Zarzarean l-a descoperit pe cel de-al cincilea călăraș, care, strecurându-se în miez de noapte, nu a mai ieșit de-acolo. Și chiar că avea pentru ce se feri de ochii lui, fiind călău de meserie.

Era, firește, Șoimul Plângăreț, înspăimântătorul Mahmud, brațul necruțător al sultanului Abdul Hamid. Grec de origine, se zice că fusese cândva creștin, dar mai apoi s-a turcit, devenind groaza vasalilor Imperiului Otoman. Nalt, osos, uscățiv, Mahmud acela semăna într-o măsură cu un copac din deșerturile asiatice, un copac peste care mii de ani nu a căzut o singură picătură din blagoslovita vlagă cerească.

Smolit, cu nasul încovoiat, aducea oarecum a pasăre de pradă, dar, în ciuda neomenoasei sale meserii, în ciuda nasului coroiat, avea ochi blânzi, topiți de jale, lucru pentru care a și fost poreclit Șoimul Plângăreț.

Îi plăcea meseria, îi plăcea vărsarea de sânge, era meșter în ale sale. Tot plângând și vărsând sânge, s-a ajuns că pe acolo pe unde trecea Șoimul Plângăreț, ani de zile nu mai creștea fir de iarbă. Avea de ce se îngrozi domnul Zarzarean, fiindcă biata Țară a Moldovei și așa zăcea pustiită și pârjolită dintr-un capăt în altul.

La începutul secolului, domnitorul țării, Dimitrie Cantemir, om curajos și de-o mare cultură, obosit de-a tot zâmbi unui neam de altă credință, a făcut unul din cei mai îndrăzneți pași, pentru a-și scoate țara de sub semiluna turcească. În urma unei tainice înțelegeri cu Petru cel Mare, împăratul Rusiei, Cantemir a lăsat armata rusă să treacă hotarele țării, pentru ca mai apoi,

alăturându-și oastea la polcurile Moscovei, să coboare spre Dunăre, spre a da bătălia cea mare cu Imperiul Otoman.

Din păcate, norocul nu a fost de partea lor. Simțind primejdia, turcii în mare grabă trec Dunărea și, cu o armată ce depășea de trei ori armatele creștine, urcă spre Iași. La Stănilești, un sătucean de pe malul Prutului, într-o zi fierbinte de vară, a avut loc una din cele mai crâncene lupte în istoria neamului nostru, în urma acelei bătălii Rusia s-a ales cu o înfrângere dureroasă, pe care a purtat-o aproape două secole, până la biruința de la Șipka și Plevna, unde au fost înmormântate visurile Imperiului Otoman. Domnul Moldovei s-a ales cu o lungă și grea pribegie, din care numai osemintele i s-au întors în orașul unde își avusesse scaunul de domnie. Cât despre Moldova, ea a cules de pe câmpul de la Stănilești o samă de vremuri cumplite, cărora mai apoi li s-a zis „epoca fanarioților”.

Fanarul era o mahala a Constantinopolului, populată mai ales cu greci și cunoscută prin bogăția prăvăliilor sale, prin învâlmășeala gălăgioasă a străzilor, unde se puneau la cale afaceri dintre cele mai deocheate. Patima cea mare a fanarioților a fost dintotdeauna aurul.

Era un fel de nebunie a lor, căci, odată porniți după aur, nu se mai puteau opri. Cei cărora nu le prea mergea acasă urcau pe corăbii, colindau mările, țările, continentele. Umblați fiind prin lume, fanarioții vorbeau o mulțime de limbi și de la o vreme osmanii au început a recurge la serviciile lor, pentru a se informa despre situația în cutare sau cutare colț al lumii. Fanarioții, ajunși la curtea sultanului, nu se mai grăbeau să plece de acolo, gata fiind pentru orice slujbă, și turcii, intuind marea lor sete pentru prețiosul metal, au început să-i trimită să strângă bir în țările vasale.

Era vai și-amar de țărișoara peste care se lăsau lăcustele flămânde de la periferia Constantinopolului. Moldova a fost pustiită de dâșii de atâtea ori, că e de mirare cum de-a supraviețuit. Numai denumirea impozitelor te îngrozește: *văcăritul*, *oieritul*, *vinăritul*, *albinăritul*... Când nu au mai avut ce lua, când frigul

scotea de prin codri sărmanul nostru neam pribeag și oamenii se adunau făcuți pe lângă vetre, a apărut *fumăritul*, impozitul ce se lua pentru fiecă vatră încălzită.

Cutremurată de Petru cel Mare, Rusia străbătea cu greu spre o viață nouă. Tânărul împărat muncea din zori până în noapte, și atunci când senatorul și sfetnicul său Dimitrie Cantemir îi amintea de făgăduința de-a merge cu război împotriva turcilor, Petru îi astupa gura cu moșii, cu favoruri fel de fel. Noua capitală a Rusiei, Petersburgul, era încă în schele și războiul cu turcii, deși inevitabil, se tot amâna.

Trecut-au ani mulți și grei, o jumătate de secol și mai bine a trecut până ce polcurile rusești au reapărut pe malul stâng al Nistrului. De astă dată generalul Rumeanțev, zice-se, unul din fiii nelegitimi ai lui Petru cel Mare, a obținut, la Cahul și lângă sâtuceanul Larga, biruințe dintre cele mai strălucite, zdrobind o armată ce depășea de zece ori propria lui oaste.

Tot urmărindu-i pe turci, Rumeanțev a ajuns până la Dunăre, ba a și trecut-o. Ekaterina, tânăra împărăteasă a Rusiei, fericită de-a se fi răzbunat pentru înfrângerea marelui său predecesor, i-a propus lui Rumeanțev să fie întâmpinat la Petersburg cum se întâmpinau pe vremuri împărații Romei. Rumeanțev a refuzat onorurile exagerate. Totuși, biruințele de la Cahul, Larga și Dunăre i-au adus gradul de feldmareșal și un al doilea nume, zicându-i-se de-acum încolo Rumeanțev-Zadunaiski. În urma tratatului de pace încheiat de Rumeanțev-Zadunaiski cu turcii în sâtuțul Kuciuk-Kainargi, Rusia își reafirma dreptul de suverană peste Marea Azov. Crimeea și regiunea Kuban deveneau independente față de Constantinopol, apoi, lucru de-o importanță capitală pentru viitoarea istorie a Rusiei, corăbiile rusești căpătau pentru prima oară dreptul de liberă navigație în Marea Neagră.

Moldova și Muntenia, deși continuau să rămână vasale Imperiului Otoman, s-au ales și ele cu un șir de privilegii. Numirea domnitorilor, de pildă, nu mai putea fi făcută decât cu consimțământul Petersburgului. Bisericile s-au ales cu o brumă

de libertate față de ceea ce-au avut. O rază de speranță s-a strecurat peste satele, peste câmpiile noastre. A câta oară soarta se arăta milostivă cu noi, dar nu apucă să răsară cele ce au fost semănite și iată că, într-un miez de noapte, pe frig și ploaie, apare în capitala țării Șoimul Plângăreț.

Când s-a convins definitiv de cele ce-i văzuseră ochii, domnul Zarzarean părăsi numaidecât jilțul suferințelor. Ajutat de fiică și ginere, și-a pus haina, încălțărilor, pentru că batjocura de podagră, când se prinde de tine, nu te mai lasă. După care, ieșind din curte, a pornit a urca ulicioara spre palat, cu un sul de mătase albastră la subsuoară și cu un cogeamite ciomag la altă subsuoară, deoarece războaiele, foametea și epidemiile umpluseră Iașul acelor vremi cu javre și potăi...

* * *

Piața din fața palatului gemea de lume. Mulțime de călugări, sărmani de curgeau zdrențele de pe ei. Flămânzi și vineți de frig, se țineau cu mâinile, cu dinții se țineau de gratiile de fier ale curții domnești.

— De unde v-o fi adus nevoile, frați creștini?

— Din Bucovina, taică, din Bucovina.

Cu toată înfrângerea de la Cahul și Larga, Poarta avea încă destulă putere pentru a rămânea credincioasă moravurilor sale. Tratatul de pace care i-a fost impus o înjosea oarecum prin încercarea Rusiei de a-i prescrie anumite limite în Muntenia și Moldova. Mai ales îi irita pe turci Moldova, care, de la Dimitrie Cantemir încoace, se tot întorcea cu fața spre Răsărit. Pentru a pune la încercare Tratatul de la Kuciuk-Kainargi, Constantinopolul, într-un mod cu totul neașteptat, se lasă convins de Viena și, sub pretextul reajustării hotarelor dintre cele două țări, cedează în folosul Austriei Bucovina.

Vestea a lovit țara ca un trăsnet. Pe drumul cel mare al Podoliei, pe Nistru, pe Prut, pe Siret, coborau mii și mii de be-

jenari, părăsindu-și vatra și mormintele neamului, pentru a se adăposti sub stema țării. A găzdui atâta amar de lume în ajunul iernii părea lucru cu neputință, dar grija cea mare a domnitorului o constituiau călugării.

Vecinii de peste munți n-au privit niciodată cu ochi buni frumoasele mănăstiri din Bucovina. Acum, văzându-le trecute sub coroana Austriei cu pământuri, cu averi, cu podoabe, călugării, în marea lor majoritate, au socotit că-i mai bine să le părăsească.

Oameni simpli, neprihăniți, fiind mai mult cu gândul la cele cerești, au lăsat totul baltă, plecând mai fără nimic, și, flămânzi, dezbrăcați, au inundat pur și simplu Iașul. În acele zile grele ferestrele palatului domnesc erau luminate de cu sară și până în zori, căci una e să cauți un braț de paie și un boț de mămăligă pentru un biet bejenar, și alta e să căpătuiești călugăria, care, de bine, de rău, trebuie adăpostită în întreaga ei comunitate, și nu unde s-a nimeri, ci pe lângă vreo bisericuță, să aibă unde-și face slujba și ține pravila.

Strecurându-se în curte, cu sulul de mătase ridicat sus ori de câte ori era oprit de armași, jupânul Zarzarean în cele din urmă s-a pomenit față în față cu Grigore Ghica, domnitorul țării. Într-o încăpere largă, cu ferestrele frumos arcuite, pe lângă domnitor era mitropolitul Gavriil, un bătrân cu palma la ureche, pentru că nu prea auzea, sârmanul, și un alt bătrân cu barba până la brâu – părintele Paisie Velicikovski, starețul Dragomirnei, al celebrei mănăstiri ce rămăsese și ea dincolo de hotar.

O umbră de supărare întuneca oarecum odaia scaunului de domnie. S-o fi rostit, pesemne, vorbe grele, poate mult prea grele pentru asemenea vremuri, și acum cei trei bărbați, pentru a-și reveni, se plimbau prin odaie, fiecare avându-și cărarea lui.

La un moment dat, domnitorul se oprește, zărindu-l pe Zarzarean în prag.

— Ceva nou?

— Mătasă albastră, Măria Ta.

— Și dacă lăsăm limba țesăturilor?...

Grigore Ghica avea o față greoaie, cărnoasă, acoperită cu păr negru, smolit, des, ce semăna într-o câțiva cu pelicica unui berbecuț tânăr și bătauș. Acești Ghiculești, coborând de undeva din Albania, domneau de câteva generații, când în Muntenia, când în Moldova, și au ajuns, în cele din urmă, să cărmuiască cu atâta dibăcie, încât consulii străini, acreditați la Iași, i-au poreclit „sfincși”, pentru că era cu neputință să le ghicești intențiile.

— Dacă e să lăsăm limba țesăturilor, a zis domnul Zarzarean, apoi veștile cu care vin în fața Măriei Tale nu sunt dintre cele mai bune. Cu trei zile în urmă, prin poarta reprezentanței turcești s-a mai strecurat un mușteriu. A venit noaptea târziu, pe ploaie.

— Ce fel?

— Sângerosul Mahmud, Măria Ta. Călăul sultanului.

Mitropolitul Gavriil, pentru că nu putea prinde firul celor discutate, s-a așezat într-un jilț să-și odihnească puțin picioarele. Părintele Paisie, auzind despre sosirea acestui păgân sângeros, și-a făcut îngrozit semnul crucii. Domnitorul stătea rece, indiferent și nici un fir de păr nu a mișcat în cea împărăție deasă și mototolită.

— Crezi că e o veste chiar atât de proastă? a întrebat în cele din urmă.

— Sultanul, Măria Ta, nu-l trimite pe Mahmud după mărar sau pătrunjel. Atunci când apare Șoimul Plângăreț, el numai și numai după capul cuiva vine.

— Și cum crezi, după capul cui o fi venit? întreabă într-un târziu Ghica.

— Teamă mi-e că după capul Măriei Tale.

— Ce-i trebuie sultanului capul meu?

— O fi vrut să-l întrebe pentru ce a făcut atâta gălăgie la vestea ocupării Bucovinei.

— Cum poate un om răspunde după ce i se taie capul?!

— Din păcate, turcii își dau sama că s-au grăbit abia după ce capul e pus pe tavă.

Domnitorul a plesnit ca o păstaie coaptă. Râdea mustos, zgomotos, din tot sufletul. Râdea cum râd, de obicei, oamenii înzestrați cu simțul umorului, dar care, din anumite considerente, nu-și pot permite acest lux, și tot înăbușă acel praznic al vieții pe care-l poartă în sine.

Se întâmplă însă cazuri când veselia țâșnește de n-o mai poți opri, și atunci, lăsând totul baltă, ei își desfac brâul și râd cât le place. Împreună cu domnitorul a prins a râde și armeanul. Ghicise el de mult finețea acestei firi domnești înclinată spre glume, altminteri cine știe pe unde și-ar fi deschis el prăvăli-oară...

— Îi spui vistierului să cumpere stofa adusă cu prețul pe care-l vei binevoi a numi, și mai apoi îi spui să cumpere tot ce vei găsi dumneata bun pentru mine și pentru casa mea.

Această bruscă reîntoarcere la limba țesăturilor a pus armeanul pe gânduri.

„Treaba e slută”, și-a zis.

Așteptă ceva precizări, dar nu a mai urmat nimic.

— Se au în vedere tot mătăsuri subțiri sau poate și lână, și stofe scumpe, englezești?

— Orice vei socoti dumneata bun pentru curtea mea, cu orice preț, la orice oră.

Negustorul a făcut plecăciunea convenită și s-a retras.

* * *

Ajuns domnitor în urma înțelegerii dintre Petersburg și Constantinopol, Grigore Ghica a avut nenorocul de a pune la o grea încercare sus-pomenitul tratat de pace. Problema tuturor tratatelor ce vin să pună capăt ciocnirilor armate este durata lor. După cum se știe, perioadele de pace dintre războaie au tendința de-a se tot micșora. Mai ales o problemă grea era pacea atunci, la sfârșitul secolului XVIII, când ajunseseră în stare de război mai toate țările lumii.